

A–Z of Digital Research Methods

Dawson, C. (2020). Routledge.

บทวิจารณ์หนังสือ

กระบวนการวิจัยดิจิทัล A-Z

ณัฐพล แจ่งอักษร¹

รับบทความต้นฉบับ: 28 ตุลาคม 2564 – รับบทความแก้ไข: 13 ธันวาคม 2564 – ตอบรับการตีพิมพ์: 20 ธันวาคม 2564

ในปัจจุบันเป็นยุคที่สื่อเทคโนโลยีหรือดิจิทัลมีความสำคัญจำเป็นกับทุกภาคส่วน ทั้งการดำเนินชีวิต การศึกษา หรือแม้แต่การแสวงหาความรู้ผ่านกระบวนการวิจัย ความสำคัญของเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนั้น สะท้อนออกมาในหลากหลายบทบาททั้งในส่วนของการใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อหาคำตอบ ของปัญหาวิจัย หรือใช้เทคโนโลยีเป็นตัวแทรกแซงในการพัฒนากลุ่มเป้าหมายของการวิจัยให้เกิดคุณลักษณะ ตามที่พึงประสงค์ หรืออาจจะเป็นการพัฒนาศาสตร์หรือองค์ความรู้ทางเทคโนโลยีให้เพิ่มพูนขึ้น เพื่อคาดหวังให้ เกิดการนำศาสตร์หรือองค์ความรู้ไปใช้ต่อยอดต่อไป

การที่สื่อเทคโนโลยีหรือดิจิทัลเข้ามามีบทบาทในการทำวิจัย ทำให้องค์ความรู้เกี่ยวกับการทำวิจัย มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ยกตัวอย่างเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการได้มาซึ่งตัวอย่าง (sampling) ดำเนินวิจัย ในอดีตจะนำเสนอในแง่มุมมองของการได้มาซึ่งตัวอย่างแบบอาศัยความน่าจะเป็น (เช่น การสุ่มอย่างง่าย การสุ่มแบบกลุ่ม การสุ่มแบบแบ่งชั้น ฯลฯ) และการได้มาซึ่งตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (เช่น การเลือกแบบเจาะจง การเลือกแบบบังเอิญ การเลือกแบบก่อนหิมะ) ซึ่งองค์ความรู้ข้างต้นอาจจะไม่เหมาะสมหรือไม่สามารถนำมา ประยุกต์ใช้ในการวิจัยดิจิทัล ที่ใช้การเก็บข้อมูลผ่านสื่อออนไลน์ต่าง ๆ ได้ตามหลักการ

นอกจากนั้น ข้อมูลต่าง ๆ ที่ถูกจัดเก็บในสื่อเทคโนโลยีหรือดิจิทัลมีปริมาณที่มาก เช่น ข้อมูลการแสดง ความเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งผ่านสื่อออนไลน์ หรือข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ที่ถูกจัดเก็บในฐานข้อมูล ออนไลน์ขององค์กรที่มีการเคลื่อนไหวหรือเพิ่มขึ้นในทุกวัน องค์ความรู้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในอดีตอาจ ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะนี้ ศาสตร์ของการวิจัยดิจิทัลจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญ เป็นอย่างยิ่ง

¹ ผู้รับผิดชอบบทความหลัก, สาขาวิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา ภาควิชาพื้นฐานและการพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่, 50200. อีเมล: natthapol.j@cmu.ac.th

จากตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นข้างต้น บ่งชี้ถึงความจำเป็นที่นักวิจัยต้องเรียนรู้ถึงมโนทัศน์ในแง่มุมต่าง ๆ ของการวิจัยดิจิทัล ซึ่งหนังสือเรื่อง *A-Z of Digital Research Methods* ของ Dawson (2020) ได้รวบรวมคำศัพท์และความหมายของคำศัพท์ รวมถึงประเด็นสำคัญ แหล่งข้อมูลในการต่อยอดของคำศัพท์เหล่านั้นเอาไว้ โดยมีลูกเล่นในการนำเสนอโดยการรวบรวมและเรียงลำดับการนำเสนอตามลำดับตัวอักษร A-Z ดังนี้

- Agent-based modelling and simulation
- Audio analysis
- Big data analytics
- Business analytics
- Cluster analysis
- Coding and retrieval
- Computer modelling and simulation
- Computer-assisted interviewing
- Computer-assisted qualitative data analysis software
- Data analytics
- Data collection and conversion
- Data mining
- Data visualization
- Digital ethnography
- Digital storytelling
- Digital visual methods
- Educational data mining
- Ethno-mining
- Eye-tracking research
- Game analytics
- Geospatial analysis
- HR analytics
- Information retrieval
- Learning analytics
- Link analysis
- Live audience response
- Location awareness and location tracking
- Log file analysis
- Machine learning
- Mobile diaries
- Mobile ethnography
- Mobile methods
- Mobile phone interviews
- Mobile phone surveys
- Online analytical processing
- Online collaboration tools
- Online ethnography
- Online experiments
- Online focus groups
- Online interviews
- Online observation
- Online panel research
- Online questionnaires
- Online research communities
- Predictive modelling
- Qualitative comparative analysis
- Research gamification
- Researching digital objects
- Sensor-based methods
- Smartphone app-based research
- Smartphone questionnaires
- Social media analytics
- Social network analysis
- Spatial analysis and modelling
- Video analysis
- Virtual world analysis
- Wearables-based research
- Web and mobile analytics
- Webometrics
- Zoning and zone mapping

จากคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยดิจิทัลที่หนังสือได้นำเสนอ สามารถแบ่งประเภทของคำศัพท์ต่าง ๆ ออกได้เป็นหลายกลุ่ม เช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์ข้อมูลในหลากหลายลักษณะทั้งข้อมูลภาพ เสียง และ ข้อมูลจากฐานขนาดใหญ่ (audio analysis, big data analytics, cluster analysis เป็นต้น) หรือกลุ่มของวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลในโลกยุคดิจิทัล (location tracking, mobile diaries, mobile phone interviews, online observation, online questionnaires เป็นต้น) นอกจากนั้น ยังมีกลุ่มขององค์ความรู้เกี่ยวกับโมเดลทางสถิติหรือ การนำเสนอข้อมูล (predictive modelling, spatial analysis and modelling, data visualization เป็นต้น) หรือ กลุ่มขององค์ความรู้การวิจัยต่าง ๆ (eye-tracking research, smartphone app-based research, wearables-based research เป็นต้น) หรือจะเป็นกลุ่มขององค์ความรู้ทางดิจิทัลหรือเทคโนโลยีที่สามารถนำไปเป็นฐานคิดในการออกแบบตัวแทรกแซงในการวิจัย (research gamification เป็นต้น)

จุดเด่นของหนังสือเล่มนี้อีกอย่างหนึ่งคือ สารความรู้ที่นำเสนอในแต่ละคำศัพท์นั้นจะนำเสนอในทัศน์พื้นฐานของคำศัพท์ต่าง ๆ ที่ผู้อ่านควรรู้ รวมถึงการนำเสนอถึงการนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทที่หลากหลาย มีการนำเสนอประเด็นชวนคิดเกี่ยวกับองค์ความรู้ มุมมองทางทฤษฎี และวิธีวิทยาการในการนำไปใช้อีกด้วย ซึ่งการนำเสนอประเด็นชวนคิดนี้จะทำให้เกิดการต่อยอด การนำไปใช้ หรือข้อควรระวังต่าง ๆ ให้กับผู้อ่านด้วย นอกจากนั้นยังมีการนำเสนอประเด็นทางจริยธรรมที่ควรระวังเมื่อนำสื่อดิจิทัล เทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ไปใช้ อีกทั้งผู้เขียนยังได้แสดงถึงแนวปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้อ่านในการนำไปใช้

เนื่องจากรูปแบบของหนังสือที่พยายามจะนำเสนอองค์ความรู้ของศัพท์ทางการวิจัยดิจิทัลตั้งแต่ A-Z จึงอาจจะทำให้ผู้เขียนนำเสนอสาระของคำศัพท์แต่ละตัวอักษรได้ไม่ละเอียดหรือลึกซึ้งมากนัก แต่ผู้เขียนได้แก้ปัญหาดังกล่าวโดยการสืบค้นคลังข้อมูลองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ที่นำเสนอทั้งหมด เพื่อเป็นตัวอย่างและแนวทางในการไปสืบค้นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ต่าง ๆ เหล่านั้นต่อไป โดยนำเสนอทั้งในรูปแบบของหนังสือ เว็บไซต์ โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปศึกษาต่อยอดให้เกิดองค์ความรู้เชิงลึกมากขึ้นหรือนำตัวอย่างที่นำเสนอไปประยุกต์ใช้ในการทำวิจัยดิจิทัลของผู้อ่านต่อไป

โดยสรุป หนังสือ *A-Z of Digital Research Methods* ของ Dawson (2020) เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับการทำวิจัยในยุคปัจจุบันที่สื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น อีกทั้งสารความรู้ที่นำเสนอจะทำให้ผู้อ่านเกิดมโนทัศน์ที่ถูกต้อง เห็นตัวอย่างหรือสื่อสำคัญที่เกี่ยวข้องกับคำศัพท์ที่นำเสนอ และยังเป็นการจัดประกายให้เกิดการประยุกต์ใช้ความรู้ทางดิจิทัลต่าง ๆ มากยิ่งขึ้นในอนาคต

รายการอ้างอิง

Dawson, C. (2020). *A-Z of digital research methods*. Routledge.